

بلوچی زبان ۽ سَر ۽ بُن* اکبر بارکزئی

Abstract:

This paper attempts to discuss to evolution and developmrnt of Balochi Language. Balochi language is an ancient language spoken in Balochistan, and other regions of the world. It has a rich history and has evolved over time, influenced by various cultures and languages. The language has been shaped by historical events, including the arrival of Islam and British colonialism. Despite facing challenges, Balochi language has continued to develop with new words and expressions, making it a dynamic and living language. The language is an important part of Balochi culture and identity, and is celebrated through literature, music, and other art forms.

گچین لسز: بلوچی زبان، هند آریائی، کوئٹہ، ہند یورپی، دراوڑ، بلاشگان

بنداتی تزان:

بلوچی زبان ۽ سَر ۽ بُن ۽ بابت ۽ یورپی زبان کو اس و زبان زانتاں باز نمبشتنگ ۽ بلوچی ۽ زانشتی (علمی) و سانسپی پٹ ۽ پول کنگ۔ ایشانی بدل ۽ مئے نمبشتہ کاراں (ابید دوچار زانکاراں) وتی زبان ۽ سراتہنا بنگیچی (ابتدائی) کار کنگ۔ مئے تاریخ زانتاں ہم ہے وڑا بے پٹ ۽ پول ۽ اے بارواتی گڈی ”فیصلہ“ داتگ۔ بلوچ ۽ بلوچی ۽ بُن ۽ بیہہ ۽ بابت ۽ مئے تاریخ زانت و نمبشتہ کار دو

---

* اے نمبشتا تک اکبر بارکزئی ۽ زند ۽ گڈی نمبشتا تک انت کہ ما ایشی ۽ بانگ حانی بارکزئی ۽ منت ۽ شنگ کنگ ۽ ایں۔ ایشی شوندا ت اے، پی، اے نہ انت پرچہ کہ کتابانی نام ۽ سال زانگ نہ انت۔ ادارہ

جاہاں بہر انت۔ یک ٹولی ۽ گوشتیت کہ بلوچ بُندر ۽ عرب ۽ سامی انت ۽ آہانی زبان چہ عربی ۽ در کپتنگ۔ دومی ٹولی ۽ گوشتنگ انت کہ آچہ آریائی زریاتاں انت ۽ آہانی زبان ہم آریائی زبان ۽ اولی ٹولی ۽ تہا محمد حسین عنقا، سردار خان گیشکوری، ڈاکٹر عالم راقب، ڈاکٹر نبی بخش بلوچ، مولانا نور احمد فریدی ۽ دگہ لہنتیں نبشنتہ کار ہوار انت۔ دومی ٹولی ۽ تہا میر گل خان نصیر، قاضی عبدالصمد سربازی (قاضی سربازی سامی و آریائی ۽ جنجال ۽ نہ کپتنگ۔ آئی ۽ عربی ۽ عربی و بلوچی ۽ بلوچی وچہ عربی ۽ جتازاتنگ)، عبداللہ جان جمالدینی، سید ہاشمی، واجہ امیری، حکیم بلوچ، ڈاکٹر عنایت اللہ بلوچ، ڈاکٹر نعمت اللہ گچکی، صورت خان مری، ڈاکٹر شاہ محمد مری، واجہ جان محمد دشتی ۽ ڈاکٹر نصیر جان دشتی ہوار انت۔ ”آریا“ ۽ گال داں 1930 ۽ سال ۽ یک ہنچیس گالے بوتگ کہ آئی ۽ سراس ۽ ایراد نہ کپتنگ بلے 1930 ۽ سال ۽ رند جر منی ۽ تہا آڈولف ہٹلر (Hitler) ۽ نازی (Nazi) پارٹی ۽ اے گال ۽ یک زریاتی (Racist) رنگے دات بلکیں آئی ۽ ایشی ۽ چند ۽ یک پُر ہتیں سلاہے جوڑ گت۔ آئی ۽ گوشت کہ آریائی زریات (نسل) ۽ گورگیں بزاں اسپیت ۽ سہر پوتیں مردم دنیا ۽ چرے دگہ دزستیں مردماں شتر، بہدار تر، سرپد ۽ تہذیب دار ترین مردم انت۔ پیشکا آہاں اے حق ہست کہ آدگہ مردمانی سراپہ زور حاکمی بہ کن انت۔ ہٹلر ۽ نازی پارٹی ۽ ہمے راج دربری (سیاسی) نظریہ ۽ آہانی انسان دشمنیں کارپدانی سبب ۽ دنیا ۽ زانکاریں مردماں چرے گال ۽ پھریز کنان گنگ۔ اے لبز تاریخ ۽ تہنا ہاتمن ۽ گگانی زمباں پہ کار مرز بوتگ کہ ہزاراں سال پیسر آ روس، نیامی ایشیا، ہندوستان، ایران، افغانستان، گوردستان ۽ یورپی نلکاں آتنگ ۽ جہمنند بوتگ انت۔ یاگڑا اے مروچاں تہا ہند آریائی (Indo-Aryan) زبانانی بابت ۽ کار مرز بیت۔

اے جبر ۽ زبان ۽ ہر نودر برے (طالبے) زانت کہ دنیا ۽ گیشتریں زبان گوں یک ۽ دگر ۽ سیادی کن انت۔ زبان زانتاں اے دزستیں زبان ماں ٹک ۽ کولاں بہر گنگ انت۔ مئے زبان ۽ آ

ہنڈ ۽ ریشنگ گوں ”ہند یورپی (Indo-European)“ زبان ۽ رَوَانت ۽ ہوار بنت۔ بزاں مئے زبان چہ ہند یورپی زبانانی ٹک ۽ دراتنگ۔ اے زبانانی گیشتریں بہر اٹوگیس و ہد ۽ یورپ، ایشیا ۽ گوریچانی ۽ زرباری امریکا ۽ کارمرز بنت۔ من وتی کتاب ”زبان زانتی“ ۽ تہا اے ٹک ۽ ڈلگ ڈلگیس زبانانی نشون داری کتگ بزاں آہانی حوالہ داتگ۔

ہند یورپی زبان

زبان زانتانی گوٹنگ انت کہ ایش ہند یورپی (Indo-European) راجانی زبان بوتگ ۽ چہ بُندری ہند یورپی (Proto-Indo-European) زبان ۽ در کپتنگ۔ اے بُندری زبان ۽ یا چریشی ۽ در کپتنگیں ہند یورپی زبان ۽ تنی و ہدی بچ وڑیں نشانی ۽ دست نہ کپتنگ۔ البت دمب زانتی بزاں Archeological پٹ ۽ پولانی آسر ۽ زبان زانتاں ہند یورپی زبانانی دیم پہ دیم (تقابی) ۽ زبان زانتی تپاس کاری (تجزیہ و تحلیل) ۽ سالانی سال ۽ دل سیاہیاں رندیک بُن ۽ یہی زبانے جوڑ کتگ ۽ آئی ۽ بُندری ہند یورپی ۽ نام اش داتگ۔ ڈیوڈ کرسٹل (David Crystal) اے زبان ۽ شش ہزار سال ۽ چہ ہم کوہن ترزانت (1)۔ بلے ہند یورپی زبان ۽ آزمانگ ۽ گوں اے دگہ زبانان چہ سیا دی بوتگ؟ اے بابت ۽ تاریخ پہک ۽ بے تزک ۽ توارینت۔ البت ڈیوڈ کرسٹل گوٹیت کہ ہند یورپی ۽ ”بندری اوری (Uralic)“ زبانانی نیام ۽ بازیں ہم رنگی نشان دیگ بوتگ انت (اورالی زبان روس ۽ اورالی مات بندے آپر بچ ۽ دمگاں کارمرز بنت)۔ کرسٹل نبشتنگ کنت کہ چرے ہمرنگیاں ہنچوش پدربیت کہ چہ مروچیک ۽ اٹکل نوہ ہزار سال پیسراے ہر دوئیں بُندری زبان چہ یکگیس بُن زہ ۽ ودی بوتگ انت۔ (2)

ہند یورپی ٹمن ۽ ٹگانی ۽ آہانی زبان یا زبان زانتانی بابت ۽ نبشتنگ کنگ نہ تہنا پچن بلکنہ مزن مزین تاریخ زانت ۽ زبان زانتاں ہم سگیس گزانیں کارے بوتگ ۽ انگت ہم ہست انت۔

شش و ہفت ہزار سال پشت و روگ آسانیں کارے نہ انت۔ اے درگت و زانکارانی مستریں اوزار (Tools) ہندوستان، ایران و یورپ و زبان انت۔ یاگڑا اے دگہ کو نہیں زبانانی وسیلہ و آہاں اے زبانانی کمو باز نبشتہ و نمونہ دست کپتنگ انت۔ اے نمونہ گیشتر اوستا و زبان، کو نہیں پارسی، پارثیائی (Parthian)، ہیتی (Hittite)، پہلوی، باختری (Bactrian) و رگ وید و کو نہیں ہندوستانی (Indic) یا کو نہیں سنسکرت زبان نیگ انت۔ چریشاں ابید ”دومزن کورانی سر ڈگار“ (اٹوگیس عراق) و کو نہیں زبان اکادی، بابلی و آشوری زبانانی نبشتہ تہا ہم ہند یورپی و ایرانی شاخ و زبانانی نمونہ دست کپتنگ انت بلے اے درستیں نمونہ ایچنگ باز نہ انت کہ کیلے قرن پہ قرن و پدماں پد و سرجمیں تاریخے جوڑگت بہ کنت۔ زانکاراں پیشکاراں پرے کار و دمب زانتی (Archeology) و آسراں چہ ہم گمگ و رنگ و کوششت گمگ کہ اے زبانانی یک تاریخے سرجم بہ کن انت۔ بلے اے تاریخ و ہر یک بارگی تہا قرانی قرن و شتم (Gap) مان انت و آہانی پٹ و پولانی بازیں آسر (نتیجہ) تہنا و اندہیں قیاس و اٹکل (Educated Speculation) انت و بس خاص طور و اے زبانانی کو ہنی و بابت و زانکاراں اے درگت و بازیں میار ہم پر نیست۔ بید چہ ویدائی، اوستا و پنجمبرمانی و دینی کتابکاں ہند یورپی و کو نہیں زبانانی نبشتہ و نمونہ باز کم دست کپتنگ انت۔ ہند یورپی و تاریخ و شمائی مستریں سبب ہم ہمیش انت، بلے اے حقیقت و چہ کس ”ناں“ (انکار) گت نہ کنت کہ زبان زانتاں سک باز دل سیاہی کشیدگ و آہانی کار و بند (Method) صد و صد سائنسی انت۔

زانکارانی گوشتگ انت کہ بُندی ”ہند یورپی (Proto-Indo-European)“

شش و نیم ہزار سال و چہ ہم کو ہن ترانت۔ ”ہند یورپی“ زبان اٹکل شش ہزار سال پیس زرباری روس و کوچگ و دشتاں کارمرز بوتگ۔ ہند یورپی شمن و گگانی بازی و سبب و ایسی و گالوار ہم باز

بوٹگ انت۔ ہنچوش جاہ کیت اے ٹمن ء ٹگانی بازیں ر مہاں و ہد پہ و ہد ء نوکیں نوکیں چر اگ جاہانی شوہاز ء چہ وتی بنگی ہنکیناں لڈ ء بار کنگ ء زرباری ملک ء دمگاں اتلگ ء جہہ منند بوٹگ انت۔ زبان زانت گوش انت کہ اٹکل پنج ہزار ء پنج صد سال پیسر ہند یورپی ء گالوار وت گیشیتنگیں ء جتائیں زبان جوڑ بوت انت۔ چہ پٹ ء پولوں ہے پڈر بیت کہ اٹکل پنج ہزار سال پیسر ہند یورپی ٹمن ء ٹگانی یک ٹریں بہرے نیامی ایشیا تا ہندوستان ء سیم سراں ء مازندران ء دریا (بحر خزر) ء دمگاں شنگ ء تالان بوٹگ۔ زبان زانتاں اے ٹمن ء ٹگاناں ”ہند ایرانی (Indo-Iranian)“ ء نام دات۔ اے راج ء ٹگاں وتارا ”آریا (Aryan)“ گوشتگ ات۔ بُند را ایران ء جندے نام ہم چہ آریائے گال ء در کپتگ۔ ہنچوش کہ چہ نام ء سہرا انت ہند ایرانی ء دو شاخ ات انت۔ کیے کو نہیں ہندوستانی (Indic) ء دومی کو نہیں ایرانی بزائے Iranic۔

زانتکاری گوشتگ ایش انت کہ دگہ پنج صد سالوں چہ پد اے دوئیں ٹگ ء آہانی زبان چہ یک ء دومی ء جتایان بوت انت داں کہ اے دو جتائیں زبانانی تہا بہر بوت انت بزائے ”ہند آریائی“ (Indo-Aryan) ء کو نہیں ایرانی (Iranic) زبانانی تہا۔ کس نہ زانت کہ اے زبانانی بُندی نام چہ بوٹگ انت۔ اے دزستیں نام ایشان ء زبان کو اسماں پر بستگ انت۔ اولی زبان کو اس کہ آئی ء ”ہند یورپی“ ء نام کارمرزنگ آرابرٹ کسٹ (Robert Cust) بوٹگ۔ اے ہر دوئیں زبانانی گوشوک ”آریا“ ء سکلیں جنگول بوٹگ انت۔ ایشان ہندوستان ء ایران ء کو نہیں راج ء مردماں کہ دراوڑ (Dravidian) ات انت جہلی دمگاں تیلانک دیان کت ء آہانی ملک ء ڈگار پہ زور چیر جت انت ء وتی کت انت۔ ہنچوش جاہ کیت وتی نوکیں ہنکیناں بنگی جہہ منند بیگ ء رند آہاں (خاص طور ء) ہندوستان ء گور بچان ء وتی پہوالی زندیلہ دات ء کشت ء کشتار بندات کت ء آہانی مہتریں مردماں وانگ ء زانگ ء نیمگ ء دلگوش کت۔ چار ء پنج قرناں رند آہانی دینی

پیشوکاراں وئی مذہبی کتاب ہزاں ”وید“ (رگ وید، سام وید ء بجر وید) نبشتنگ گت انت۔ چریشاں کوہن تریں کتاب رگ وید انت کہ کوہنیں سنسکرت یا Indic زبان ء تہانت ء گوں ”اوستا“ (Avesta) ء زبان ء سیادی ءے داریت۔

مے بلوچی زبان ایرانی زبانانی بہرے زانگ بیت۔ زبان زانت گوش انت کہ اے چہ ”نیامی ایرانی“، پارثیائی (Parthian) شاخ ء در کپتنگ۔ جہل ء ما ایرانی زبانانی بابت ء بہر بہر ء (تفصیلاً) نبشتنگ کنیں۔

کوہنیں ایرانی (Iranic) زبان

کوہنیں ہندوستانی (Indic) زبان ء چہ گستا بیگ ء رند ایرانی (Iranic) زبان ء جتا رُوم کنان گت ء وہدے روانی ء گوں آئی ء گالوار کم کم ء وت جتامیں زبان جوڑ بوت انت۔ زبان زانتانی گوشنگ انت کہ مچھیں ایرانی زبان چہ Proto-iranian ہزاں ”بندری ایرانی“ زبان ء در کپتنگ انت۔

پروڈس شیئر وو (Prods O. Skjaervo) نبشتنگ کنت؛ (3)

"Proto-Iranian was spoken presumably, in central Asia in the 3rd to 2nd millennium B.C.E." (3)

رجانک: ”بندری ایرانی زبان چہ پیغمبر عیسیٰ ء انکل دو تاسے ہزار سال پیسر نیامی ایشیا ء تہا کارمرز بوتگ۔“

جرمن زبان کو اس Christian Lassen اولی زانکار ات کہ آئی ء نوزدہمی قرن ء اے زبانان ”ایرانی زبانانی کول“ ءے نام دات۔ لاسن ایرانی زبانانی مزنین کو اسے بوتگ ء آئی ء بلوچی

زبان ۽ بابت ۽ ہم نَبشْتَنگ کتگ۔ زبان زانماں ایرانی زبان سے نوبت ۽ باریگانی تہا بہر کتگ انت
چوش کہ:-

”(1) کو نہیں ایرانی (Iranic)“ کہ آئی ۽ تہا اے زبان ہوار بوتگ انت بزاں ساکا
(scythian)، میدی (Median)، ہیتی (Hittite)، کو نہیں پارسی، کو نہیں اوستائی ۽ نوکیں
اوستائی زبان۔

”(2) نیامی ایرانی“ کہ آئی ۽ زبانانی لڑ چوش انت:- الائی (Alanic) کہ زرباری روس ۽
جورجیا ۽ کارمرز بوتگ۔ پہلوی یا ایثی ۽ سرپر کنوکیں بلدگال ”نیامی پارسی“، پارتیائی
(Parthian)، باختر (Bactrian)، خوارزمی (Khwarzemian)، سُغدی (Sogdian)،
خُتنی (Khutanese) ۽ شمشُقی (Tumshuqese) زبان۔ (اے تمامیں زبان دیر انت کہ گار ۽
بیگواہ بوتگ انت۔)

”(3) نوکیں ایرانی“ کہ آئی ۽ تہا اے زبان ہوار انت:- پارسی کہ آئی ۽ وری، تاجکی ۽
ہزارگی ہم گوشگ بیت، اوسیتی (Ossetic) کہ یک الائی زبانے، گیلکی، پشتو، گُردی ۽ بلوچی
زبان۔

یک جبرے من ادا تچک بہ گوشاں کہ زبان زانت ”ایرانی“ ۽ گال ۽، چہر بہ سیاسی معناء
کارمرز نہ کن انت آتہنا اودے زبان یازبانان نشان دینت ۽ بس۔ ”ایرانی (Iranic)“ اے اولی
دور ۽ باریگ ۽ بابت ۽ من بُرزا بہر بہر ۽ نَبشْتَنگ کتگ۔ من نہ لوٹاں ہما جبراں پدا گاجیل بہ کنان
پہمیشکہ من دومی باریگ بزاں ”نیامی ایرانی“ ۽ باروا جہل ۽ نَبشْتَنگ کنان۔

نیامی ایرانی زبان

بُرز ترا من نیامی ایرانی زبانانی لڑے نشان داتگ آت۔ اٹوگیں دڑستیں ایرانی زبان چنے
زبانان در کپتنگ آنت۔ پد رور مئے بلوچی زبان ” نیامی ایرانی “ پارتیائی شاخ ء زبان ءے۔ لہمتیں
زبان زانت گوش انت کہ بلوچی چہ پہلوی زبان ء ہم اثر مند بوتگ۔ پہلوی ء باروا زبان زانت گوں
یک ء دگر ء پہک ء تپاک نہ آنت۔ رائلڈ ایمرک (Ronald Emmerick) پہلوی ء بابت ء
چوش نبشتنگ کنت (4)۔

"Pahlavi is often more precisely called Book Pahlavi and Manichaean Middle Persian." (4)

رجانک: (پہلوی ء شتر تریں ء) یک ء ٹکئیں نام ” کتابی پہلوی “ ء (پنجمبر مانی ء
کتابانی) ” نیامی پارسی “ آنت۔

(کتابی پہلوی پرے سبب ء کہ نوکیں اوستاء گڈ تری مذہبی ء وزتی شعر ء مانی ء دینی
کتاب ہے زبان ء بوتگ آنت۔)

پہلوی زبان ء لہمتیں زبان زانت گاہ وقتے ” نیامی ایرانی “ ء گاہے ” نیامی پارسی “ ہم
گوش آنت۔ ہنچوش کہ ماہر زان نبشتنگ ” نیامی ایرانی “ زبان باز بوتگ آنت تہنا پہلوی ء نیامی ایرانی
گوشنگ وانوکاں سک شتر برگت گنت۔

” نیامی ایرانی “ زبان اٹوگیں ایرانی، روبرکتی افغانستان، رودراتکی عراق ء ترکی ء کش ء
گوری نلکاں داں کہ آرمینیا ء قفقاز ء دمگاں چہ پنجمبر عیسیٰ ء اٹکل 400 سال پیسرا بہ گرداں کہ
900 سال گڈ چہ آواجہ ء کار مرز بوتگ آنت۔

نوکیں ایرانی زبان

نوکیں ایرانی زبان ہما انت کہ ماہر زترے آہانی لڑے داتگ ء ایشاں ہر گس شتری ء زانت۔
مے اے نبشتانک ء مول ء مراد بلوچی زبان ء بابت گپ جنگی انت، پیشکا مالوٹیں کہ اے درگت ء
بلوچی ء گوں اے دگہ ایرانی زبانان نزدیکی ء سیادی ء بابت ء ہم گپ بہ جنیں۔

بلوچی زبان

ہنچو کہ لانگ ورتھ ڈیمز (L. Dames) گو شیت ”بلوچی (بلوچ) قوم ء زبان انت“
(5)۔ ایش رودراتکی ء روبرکتی بلوچستان، کراچی، توکی سندھ ء ڈیرہ غازی خان، افغانستان ء نیمروز ء
ہیر مند ء دمگاں، ترکمانستان ء، مری ء دگ ء۔ عمان، خلیج، رودراتکی افریقہ ء یورپ ء بازیں
شہرانی تھا جہہ منندیں بلوچانی زبان انت۔ زبان زانت بلوچی ء یک سٹیں کوہنیں زبانے زان انت۔
ایشی ء کوہنی ء بابت ء نارویجی زبان کو اس گیورگ مورگن سٹیمرن (Georg Morgan)
(Stierne چوش نبشتگ کنت (6)

(In Balochi) "The ancient case inflection is retained in a varying degree. There is an oblique case in - a or, and a genitive singular in western Balochi, ar, ect, (aspar, the horses's) ... The dative suffix is arr, ara and ablative plural ends in-an, the genitive plural ana, or ani. attributive adjective precede the noun and add the suffix-en. Thus, sharren ap, good water ". (6)

رجانک: (بلوچی ء تھا کوہنیں ایرانی زبانانی) ”جاوری گزنج گال کم یا گیش تنیگا پشت
گیجگ بوتگ انت۔ (ایشی ء تھا) ”ناکارشونی“ یا غیر فاعلی جاور ء یہ ”آ“ ء ”آ“ ء

دروشم ۽ گزنج یا گزنج گال (کارمرز بنت) ۽ روبرکتی بلوچی ۽ تہاواہندی تاگال ۽ (واحد ۽) ” ے “ (کارمرز بیت) چوشکہ ” اسپ ے “۔۔۔ ناچکھیں ” کار بست ۽ “ (بالواسطہ مفعولی حالت ۽) ” ے “ ” آر “ یا ” آرا “ (کارمرز بیت) ۽ ” ناکارشونی “ (غیر فاعلی) بازگال ۽ (جمع ۽) گڈ سرا ” آں “ ۽ توارکیت ۽ واہندی بازگال (اضافت جمع ۽ حالت ۽) گوں ” آنا “ یا ” آنی “ ۽ گزنج گال ۽ توام بیت۔ توصیفی ستاگال (دائما) چہ نام گال ۽ پیسر ” (ا) یں “ ۽ توار ۽ گوں توار بیت چو کہ :- شریں آپ ۔

گیورگ مورگن سٹیئر (Georg Morgan Stierne) ۽ وتی یک دگہ نبشتانکے ۽ تہا بلوچی توارانی کوہنی ۽ بابت ۽ ہم نبشتنگ کتگ۔ اے نبشتانک بندر ۽ پشتو ۽ ” لبز زانتی “ بزاں (Morphology) ۽ بابت ۽ انت۔ پشتو ہم یک اہمیں ایرانی زبانے بلے ایش گوریچانی رودراکتی زبانے۔ ایشی ۽ بدل ۽ بلوچی (ہنچوش کہ ماییسر نبشتنگ) یک گوریچانی روبرکتی زبانے زانگ بیت۔ وتی نبشتانک ۽ تہا مورگن سٹیئر بلوچی ۽ پشتو ۽ بابت ۽ نبشتنگ کتگ :-

"Since the early Middle Iranian period Balochi has been exceedingly conservative with regard to phonetic changes. On principle Balochi has preserved the early Middle Iranian vowel system, and the only phonemically important consonant change ... is the merging of ancient sound fricatives with the tenues e.g. in chaath "well, spring" (Pahlavi chah), gwat "wind" (Pahl "wat"), kar "as" kandag "to laugh" kanag "to do" ... As a matter of fact many Balochi words are nearly identical with early

Pahlavi forms, and some of them represent an event more archaic stage of development". (7)

رجاٹک: ”بلوچی زبان“ نیامی ایرانی ۽ سری دور ۽ چہ، وتی اے راہدار ۽ (اصول ۽) نشان دنت کہ توارینکی بدلی ۽ سدلی ۽ باروا آ (ہر و ہد ۽) سک باز کونہن کار بوتگ۔ بلوچی ۽ کونہن نیامی ایرانی آجو توارانی نظام (Vowel System) (تنے و ہدی) داشتگ ۽ رکیستگ ۽ نا آجوئیں توارانی (Consonants) ۽ کیے اہمیں توارینکی بدلی ۽ سدلی کہ (بلوچی ۽ بوتگ) آایش انت کہ ”بے تواریں (بلے) گوات“ کشیں توار (Sound-)“ (Fricatives) گوں گوات ۽ داروکیں بزاں (Tenases) آں ہوار بنت چوش کہ:- گوات (پہلوی ”وات“، ”کر“، ”کر“، ”کندگ“، ”کنگ“۔ حقیقت ایش انت کہ بازیں بلوچی لبز تا یک مز نیں حد یا گوں پہلوی ۽ سری دورے لبز اں ہم رنگ انت ۽ چریشاں لہنتیں لبز ہنچین انت کہ یک کونہن ترین دورے ۽ نشان دینت۔“

Sound Fricatives ۽ گال بند را یونانی سبن رہند ۽ چہ لاطینی ۽ تہا اتگ۔ ایشی ۽ معنا ”بے توار“ یا ”بے توار دار“ انت ایش ہمانا آجو توار ۽ گوش انت کہ آئی ۽ درشانی ۽ و ہد ۽ گٹ ۽ زبائگ بیہہ مہ لرزیت۔

Tenuis لاطینی لبزے بلے ایشی ۽ خیال چہ یونانی ۽ زورگ بوتگ۔ Tenueses ۽ باز گال (جمع) Tenueses انت۔ لاطینی ۽ تہا ایشی ۽ معنا ”نزور ۽ بارگ“ انت۔ Tenues Consonant ہمانا آجو توار ۽ گوش انت کہ یک Obstruent توارے بہ بیت بزاں انچیں توارے کہ آئی ۽ درشانی ۽ و ہد اپٹاں چہ چست بیوکیں گوات ۽ راہ پہکا بند بہ بیت۔ چوشیں توار

بے توار دار “ بزال (Unvoiced) ” بے نفس دار (Unaspirated) “ و نہ سکی (Palatalised) توار نے کہ گرتی (glotalised) توارے انت۔

(”تواریک“ ء لبزیا بلد گال ء پھ من ضیا جان بلوچ ء سک باز منت واروں۔)

بلوچی ء دزاجیں سفر

بلوچ ء بلوچی ء تاریخ ء چہ ہے پدّر بیت کہ وتی ہم سیادیں ہند یورپی ء ایرانی زبانانی وڑا بلوچی ء رُوم قفقاز ء کوہستگ ء کُوجگ ء مازندران ء دریائے (بحر خزرے) روبرکتی دمگاں بوتگ۔ ایشی ء مستریں ثبوت ماراچہ وتی زبان ء لبز انبار (Vocabulary) ء بِن رہندی گوناپاں ء چہ ہما زبانان رسیت کہ بلوچی ء گوں سیادی اش بوتگ۔ چو کہ پارتیائی، پہلوی، گردی ء اوستائی۔ امریکی تاریخ زانت رچرڈ فرایا (Richard Frye) وتی یک نبشتانکے ء بزال Remarks on Balochi History ء تھا اے دزاجیں سفرے گونڈیں پیراے بیان کتگ ء پیش داشتگ کہ اے سفر چہ مازندران ء دریا (بحر خزرے) بندات بُوتگ ء بلوچستان ء آتلگ ء تمام بوتگ۔ آئی ء ہر ہما جاہ ء کہ بلوچاں منزل کتگ اودے زبان و زبانان گوں بلوچی ء سیادی ء نژیکی ء درور نشان داتگ انت۔ (8)

نصیر دشتی ء سر فکر (Hypothesis)

بلوچ تاریخ زانت، زانوگر ء جُہد کارڈاکٹر نصیر دشتی ء بلوچ تاریخ ء بابت ء وتی ہر دوئیں بے مٹیں کتابانی بزال The Baloch and Balochistan ء The Balochi Conflict with Iran and Pakistan ء تھا اے دزاجیں سفر ء بابت ء نبشتگ کتگ کہ بلوچ چہ قفقاز ء مازندران ء دریائے کش ء گوری دمگاں چست بوتگ انت ء ہر جاہ منزل کنان ء وتی نوکیں وطن

بزاں بلوچستان ۽ آتلگ ۽ سر بوتگ انت۔ آگو شیت کہ اولی سر ڈگار کہ بلوچاں پہ وت گچین کتگ آ
بلاشکان یا بلاشگان (Balaschagan) بوتگ۔

آ اے ہم گو شیت کہ آ باریگاں بلوچان ۽ بلاشیک (Balaschik) ۽ آہانی زبان ۽ نام
بلاشکی (Balaschuki) گو شتگ بوتگ (9)۔ نصیر جان اے دز احمیں سفر ۽ باروا چوش نبشتگ
کنت (10)۔

"The history of the Balochistan be divided into different periods. The first period encompasses their migration along with other Indo-Iranic tribes into Iranian plateau and settlement into Balashakan or Balashagan. From the scanty evidence of their migration into northwestern Caspian region, and their settlement in Balashkan ... During this period they were called Balaschik and had a territory named after them. Probably Balochi language began to shape its distinguishing features from other Iranian languages at this time (10).

رجانک: بلوچ ۽ تاریخ ۽ مردم دگہ دگہ دورانی تھا بہرگت کنت۔ اولی دور ہما انت کہ آئی
۽ تھا اے دگہ ہند ایرانی لگانی ہمرائی ۽ آوتی سفر ۽ بندات کن انت، کاینت ۽ بلاشکان یا
بلاشکان ۽ جہہ منند بنت۔ مازندران ۽ دریاء گور بیچانی روبرکتی دمگاں و بلاشکان ۽ آہانی آئیگ
۽ آباد بوتگ بابت ۽ نبشتہ باز کم انت۔۔۔ اے وہد ۽ باریگاں آہان ۽ بلاشیک ۽ نام اش
داتگ ۽ بلاشکان ۽ سر ڈگار ہماہانی نام ۽ ناینگ بوتگ۔ ہنچو جاہ کیت ہما وہد ۽ ایرانی زبانانی
تاثیر ۽ بلوچی زبان ۽ نشانیں گوناپ سرجم (بیان) بوت انت (10)۔

دریگیتیں نصیر جان ء ” بلاشگان “ ء ” بلاشیک “ ء وڑا ” بلاشگی “ ء نشون داری (حوالہ ء پہ) ہما کتاب یا کتابانی ہم نام گپتیں۔

بلوچی زبان ماں تاریخی کتاباں

فلسطینی جغرافیہ زانت محمد بن احمد المقدسی (۹۹۱-۹۴۵ عیسوی) اولی تاریخ زانت انت کہ آئی ء بلوچستان ء تہا یک زبانے (بزاں بلوچی زبان ء) بابت ء وئی کتاب ” احسن التقاسیم فی معرفتہ الاقالیم “ ء تہا نبشتگ کنگ۔ آوت بلوچستان ء اتلگ ء ادے مردے دیستگ انت۔ آنبشتگ کنت کہ ” مکران “ وت یک جتائیں ملکہ ء اودے مردم ” وئی “ زبان ء گپ کن انت۔ آاے ہم نبشتگ کنت کہ مکران ء سرشہر پنججُبور (چنگلور) انت۔

آبیدچہ المقدسیا، اٹلی ء مشہوریں سفر کار (سیاح) ء باپاری مارکوپولو (Marco Polo) سن ۱۳۲۴-۱۲۵۴ عیسوی) ہم مکران ء اتلگ۔ آنبشتگ کنت کہ اودے مردم یک ” عجیبیں “ زبانے ء گپ جن انت۔ مارکوپولو تہنا یک باپاری ء بوتگ، زبان زانتے نہ بوتگ۔ چہ المقدسی ء مارکوپولو ء رند پارسی نبشتہ کاراں بلوچی زبان ء باروانبشتگ کنگ۔ آہاں بلوچی ء تہنا پارسی زبان ء یک ” گویش “ بزاں گالوارے زانگ ء مروچی ہم گیشتر پارسی نبشتہ کار بلوچی ء پارسی ء یک ” گویشے “ زان انت۔

نوکیں دور ء نوکیں پٹ ء پول

ہژدہمی ء نوزدہمی قرن ء انگریز ء دگہ یورپی راجاں ایشیا ء افریقہ ء ملک پہ زور گپت ء وئی زبردست کنان گت انت۔ ایشی ء آسراے بوت کہ نوکیں یورپی زانشت ء گوں اے ملکانی تہا وانگ ء زانگ ء یک نوکیں دؤرے بنات بوت۔ انگریز ء ایدگہ یورپی زبان کواساں اے ملکانی

زبانانی نیمگ ء دگوش کُت۔ اولی کس کہ آئی ء بلوچی زبان ء بابت ء نبشتنگ آیک انگریزی افسرے ات ء آئی ء نام کپٹن لیچ (Leech) ات۔ آوت زبان زانتے نہ ات۔ آئی ء سن ۱۸۳۸ عیسوی ء ”بنگال ایٹیاٹک سوسائٹی“ ء زانشت تاک (Journal) ء تہاے نبشتانک چھاپ کُنگ ات (11)۔ زبان کو اس نے نہ بوتگ ء سبب ء آئی ء نبشتانک ردی آل چہ پُر ات۔ آئی ء بُندر ء زبان ء ہماڈل (Model) کہ گچین کُنگ ات کہ آسندھ ء ”رندکی“ گالوار ات کہ آبلوچی کم ء سندھی زیات تر ات۔ چرائی ء نبشتانک ء چہ شُر پدربیت کہ آئی ء جندے بلوچی سک زور بوتگ۔ بلے چندی سالوں رند لائق ء بودی نیں انگریز نبشتہ کاروں بلوچی زبان ء بابت ء کتاب نبشتنگ کُنگ بندات کُت۔ ایش ہم گیشتر افسر ات انت، بلے زبانانی باروا آہانی زانکار ی چہ پیسریگاں باز گہتر ات۔ ہنچو جاہ کیت آوہد ء بلوچی زبان ء سراجر من کو اس (Philologists) چہ اید گراں گیشتر کار کُنگ ء ات انت۔ ول ہیلیم گانگیر (Wilhelm Geiger) ء کر سٹیان لاسن (Christian Lassen) دو بلائیں زبان کو اس ات انت۔ بلوچی ء بابت ء آہانی تپس کاری (تجزیہ و تحلیل) ء کار رہند (Method) باز پیشگام ء سائنسی ات۔ نوزدہمی قرن ء گڈ سر ء بیستمی قرن ء اول سرا گانگیر ء بلوچی ء بارواچہ ہر کس ء زیات کار کُنگ۔ افسوز کہ آئی ء نبشتانک انگریزی یا ایدگہ زبانان ترتینگ نہ بوتگ انت کہ بلوچ چہاں فائدہ زُرت بہ کن انت۔ ہے وہداں یا کُنگے رند ترانارویجی زبان کو اس گیورگ مورگن سٹیرن (Georg Morgan steriene) ء نام ء ہم گرگ لوٹاں کہ آئی ء بلوچی، پشتو ء نورستانی زبانانی سراکار کُنگ۔ اے مئے وش بختی انت کہ آوت بلوچستان ء اُتگ ء آئی ء نبشتانک گیشتر انگریزی ء تہا انت۔

اے وہدے زبان کو اسانی بُنگیجی پُٹ ء پولانی سبب ء ہر کس ء لوٹ ات کہ بلوچی ء بابت ء زیات ء چہ زیات تر بزانت پرچے کہ اولی رند ء چہ اے زبان کو اسانی پُٹ ء پولوں ہے پدربوتگ

ء آت کہ وتی بازیں صفتانی سبب ء بلوچی ایدگہ ایرانی زبانانی بدل ء چہ اوستائی زبان ء سک نزیک تر انت۔ زبان زانمتاں پہ اے جبریک ”یوریکائی دمانے“ بزاں Eureka Moment ءے آت (12)۔ آہاں بلوچی ء ہنچو زانت گوشے کہ آکو ہنیں ایرانی زبانانی نیام ء Missing link بزاں گاریں کڑی انت۔

زانکارانی اے پٹ ء پولانی زور گیشتر اوستائی لبزانی سرا بوتگ۔ آہاں ہے لبزگوں ایدگہ ایرانی زبانان دیم پہ دیم کنگ انت پیشکا آاے آسر ء سر بوتگ انت کہ ایدگہ زبانانی بدل ء بلوچی ہما زبان انت کہ اوستائی زبان ء نژیک تر انت۔ ہنچو جاہ کیت یک دگہ سببے بلوچی گرنج کارانی (Inflections) بازی ہم بوتگ۔

گرنج کارانی لہتیں درور ماچد ء پیسر وانوکانی دیم ء پیش کنگ۔ جہل ء ما لہتیں اوستائی لبز ء آہانی بلوچی معنایاں نبشتنگ کنیں تاکہ وانوک اے بزان انت کہ اے ہر دو میں زبان چمینچو نژیک انت (13)۔

بلوچی	اوستائی
پت	پتار
پُتسگ، پوترو (کوہنیں شعرانی تھا)	پُترا
بزات	برائر
کاکا، ناکو	کاکا
آپ	آپ

نوک (یک جاگھے ۽ نوک ایوکا ”نوا“ گوش آنت)	نوا
پاد	پد
مزن	مزنتم
مال، چارپاد (بلوچی ۽ تہنا ”پس“ ۽ گال پشت کپتنگ)	پسو
دجک	دژکا
گراز	ورازا
اڈ (کنگ)	اڈہ
واہشت (واہگ)	وشت
آستا (آست آت)	آسہ
زر	زرے
دیٹا (دیٹگ، دیستگ)	ویٹا
دزوہگ	دژژا
گر، کوہ	گیری
استار	ستار
ناحدا	نہو ازا
ورک، گرک	وہرک

اَزْهُو اَزْگ

اورُواج (دودءِ وِاب) رواج

کُوا کو- کُجا، کُبو

اوستائی زبان ءِ گوں ہمے نژدگی ءِ سبب ءِ زبان کو اسماں بلوچی ءِ نیمگ ءِ گیشتر دگوش کُت۔
جی، اے، گریسن (G.A Grierson) نڈشنگ کنت (14)

“Balochi resembles most other Iranian languages in showing a nearer relationship to the ancient language of Avesta than the Old Persian. (14)”

رجانک : ”بلوچی ایدگہ ایرانانی زبانانی وڑا” کو نہیں پارسی ءِ بدل ءِ گوں اوستاء
کو ہن تریں زبان ءِ نژدگیں سیادی ءِ داریت۔“

اوستا واجہ زرنشت ءِ دینی کتاب انت۔ زانیکا راں ایشی ءِ زبان ءِ اوستائی ءِ نام داتگ۔ اوستاء
زبان کیلے نہ انت۔ ایش دو بہرانی تھا بہر انت۔ کو ہن تریں بہر ءِ کو نہیں اوستاء نوک تریں بہر ءِ
”نوکیں اوستا“ گوش انت۔ پروڈس شیروو (P. Skjæarvo) گوشیت (15)؛

"Old Avestan was probability spoken in the 2nd millennium B.C.E in the area of modern Central Asian Republics, and young Avestan in the first half to the first millennium B.C.E from Central Asia ... to the Helmand basin (Arachosia)" (15)

رجانک: گیشتریں امکان ہمیش انت کہ ’کوہنیں استائی‘ انوگیس نیامی ایشیاء ملکانی تھا
چہ پیغمبر عیسیٰ ء پیسر دومی ہزار یا (ہزاری بزاں ہزار سال) کار مرزء ’نوکیں اوستائی
‘ نیامی ایشیاء بہ گرداں کہ ہیر مندء آپ رتیچ ء چہ پیغمبر عیسیٰ ء پیسر اولی ہزاری ء
کار مرز بؤتگ۔“ (15)

کوہنیں اوستاء ’گاٹا اوستا‘ ہم گوش انت۔ گاٹا پرے سبب ء کہ اے کتاب ء وز بتی ء
ستائی شعرانی نام ’گاٹا‘ انت۔ رابرٹ بیکس (Robert Beekes) گو شیت (16):

"Gathic is as archaic as Vedic Sanskrit, much more archaic
than Old Persian (17)"

رجانک: اے گاٹا اوستا ہمنچک کوہن انت ہمنچک کہ وید انت۔ چہ ’کوہنیں
پارسی‘ ء ہم کوہن تر انت۔“

نوزد ہی قرن ء گڈ سر ء بیستمی قرن ء اول سرالس مردمانی خیال ہے بؤتگ کہ بلوچی
زبان پارسی ء یک پرتنگیں گالوارے۔ پیشکا جورج گلبرٹسن (G. Gilbertson) ء وتی کتاب
Balochi Language ء تھا ہے جرنبشتنگ کنگ (18)۔

"Balochi .... is but a colloquial form of Persian" (18)

رجانک: ’بلوچی۔۔۔ پارسی ء تھا یک جبر ء حالی گوناپے (گالوارے)۔‘

بلے گیر نیرسن (G.A Grierson) گو شیت؛

"(Balochi) has occasionally been spoken of as if it were merely
a bastard Persian dialect. But though it is related to Persian, it

is an incorrect way of looking at facts. Balochi, as an Iranian language, occupies a distinctly independent position." (19)

رجا تک: ”بلوچی زبان ۽ بابت ۽ (مردم) برے برے ہنچو گپ کن انت گوشتے اے پارسی ۽ یک کوٹکیں گالوارے۔ (بلوچی) بلے گوں پارسی ۽ سیادی کنت بلے حقیقت ۽ اے داب ۽ چارگ پہکار دانت۔ یک ایرانی زبانے ۽ بستار ۽ بلوچی ۽ ووتا یک آزاتیں رتہ ۽ ہست۔ (19)“

ڈینس برے (Danys Bray) اے ردیں خیال ۽ سک ایر جنت کہ بلوچی تہنا پارسی ۽ یک گالوارے۔ آتا اے حد ۽ دیم ۽ روٹ ۽ گوشت؛

"So with equal we might almost invert the common verdict and speak of Persian as bastard Balochi. This at any rate would bring out the fact that Balochi preserves a much more archaic form of the parent language than Persian." (20)

رجا تک: ”اگاں ما (بلوچی ۽ گوں) برابر انصاف بہ کنیں گڑاما اے فیصلہ ۽ چوش بدل کنیں کہ پارسی ۽ جند بلوچی ۽ کوٹکیں پچھے۔ اگاں ما چو بہ کنیں گڑا اے حقیقت شہر پدرا بیت کہ بلوچی پارسی ۽ بدل ۽ بلوچی گیشتر (وتی) ماتیں زبان ۽ کوہن ترین گوناپانی رگینوک انت۔“

ڈینس برے ۽ چرے نبشتہ ۽ ہنچو سہر ابیت کہ گوشتے یک گرم سریں ورنائیں بلوچ ۽ وتی نہ وٹشی درشان کتگ۔

ایشی ۽ تہاچ شک نیست کہ بلوچی گوں اوستائی زبان ۽ اتم ۽ سیادی کنت بلے ایش بندر ۽ اے دگہ ایرانی زبانانی بدل ۽ چہ پارتیائی زبان ۽ باز نژیک ترانت۔ پارتیائی یک گوریچانی روبرکتی

زبانے۔ ایسی ۽ بدل ۽ اوستائی یک گوریچانی رودراتکی زبانے زانگ بیت۔ ہنچو جاہ کیت سے ہزار سال بلکنہ چرائی ۽ ہم پیسر بلوچ جاہے نہ جاہے گوریچانی رودراتکی ایرانی زبان گوشوکاں گوں یا و ہمساہگ بوتگ انت یا گڑا گوں آہاں داد ۽ گپت اش کنگ پیشکا بلوچی گوں باختری ۽ نورستانی زبانوں ہم ہمرنگی پیش داریت۔ عجمیں جبرائش انت کہ چینی ترکستان ۽ (سنکیانگ) ختنی زبان ۽ تہا ہم بلوچی گال مان بوتگ چو کہ الفان بائن ۽ چہ Harrold Bailey ۽ Kholàni- Salu Dictionary ۽ تہا 176 گال نشان داتگ انت۔ (21)۔ ہنچو جاہ کیت آدو ۽ باریگاں بلوچ ہر نیمگ ۽ شنگ ۽ تالان بوتگ انت۔

بلوچی ۽ بندری، سنکین

ہنچو ش جاہ کیت بلوچ ہر جاہ کہ بوتگ چما بندر ۽ آئی ۽ زبان بلوچی بوتگ۔ قفقاز بیت یا مازندران ۽ دریا (بحر ۽ خزر) یا گڑا ہر کجا بہ بیت بلوچ ۽ ہزاراں میلانی ذرا جیں سفر ۽ وتی زبان ہر جاہ ۽ ہر ہند ۽ پہاڑنگ ۽ رگینتگ۔ اے ذرا جیں سفر ۽ آبازیں ہند یورپی تمن ۽ گگاں گوں نزدیک بوتگ۔ نصیر جان دشتی ۽ پٹ ۽ پول تاریخی انت، بلے اگاں ما اے بن گپ (موضوع) ۽ زبان زانتی بن پد ۽ (بنیاد ۽) پٹ ۽ پول بہ کنیں گڑا ما گندیں کہ بلوچ بندر اقفقاز ۽ مازندران ۽ دریا ۽ کوہ ۽ دمگاں جہہ منند بوتگ انت ۽ پد ابازیں علتانی سبب ۽ چودادر کپتگ انت۔ اے سفر ۽ تہا آگوں بے حسابیں تمن ۽ گگاں نزدیک بیان بوتگ انت چو کہ والاچ یا والاچ (Valaach) یا (Vaalaach) سغدی، لیزگ یا لیزگی، گرد، کیلگ (مازندرانی)، تاتی (تالش)، خوری، پارسی ۽ پشتون۔ والاچ یک ہند یورپی راجے کہ قفقاز ۽ چہ در آگ ۽ رند آئی ۽ یورپ ۽ نیمگ ۽ دیم کنگ ۽ رومانیا ۽ بلغاریہ ۽ ہمود ۽ جہہ منند بوتگ (ہنچو جاہ کیت بلوچانی دوست ترین نام ”بالاچ“ چہ ہے ”والاچ“ ۽ لبزدر کپتگ)۔ لیزگ یا لیزگی (Lezg or Lezgian) قفقاز ۽ تہا یک داغستانی راجے۔ من گمان

کناں کہ یک باز جبریں راجے، پیشکا اگاں کیے باز جبرہ کنت بلوچ تے وہدی آئی ء لیزگ گوش انت۔ ”والاچ“ ء بارواء من ء یک جبرے یاد اتمک۔ منیر جان گچکی ء وتی پی ایچ ڈی ہلاس کنگ ء رند من ء حال دات کہ آئی ء ”پی ایچ ڈی“ ء کار مستر ء (Supervision) آئی ء صلاح داتگ کہ بلوچ ء تاریخ پٹ ء پول ء بہ آباد انت کہ ”والاچ ء“ تاریخ پٹ ء پولابہ کنت۔ آئی ء ہم گوشت کہ آسداک انت کہ بلوچ ء بون ء بیہہ ء بابت ء آئی ء چیزے نہ چیزے مواد لازم دست کپیت۔

یونانی ء والاچ یک ء دگرے ہمسایگ بوتگ ء انگت ہم ہست انت۔ یونانی والاچاں ”ولونخی“ گوش انت کہ چہ بلوچ ء بلوچی ء گال ء سک نژیک انت۔

گور بچانی ایران ء کسان ء مزن در ستیں راج ء قوم ء آہانی زبانان گوں بلوچی ء نژیکی اے سرفکر (Hypothesis) ء آنتشان دنت کہ بلوچاں وتی در اجیں سفر ء کجا کجا منزل کنگ ء کجام کجام زبانان گوں نژیک بوتگ انت۔ اے در اجیں سفر ء (Hypothesis) بند ر امریکائی تاریخ زانت ء ایران زانت رچرڈ فراری (Richard Frye) ء وتی نبشتانک Remarks on Baloch History ء تہا پیش کنگ۔

فرانی گوشت کہ بلوچاں وتی در اجیں سفرے بندات چہ ایران ء گور بچان ء کنگ ء چندی قرناں پد وتی اے اٹوگیں ڈیہہ ء بزاں بلوچستان ء اتمگ ء سربوتگ انت (22)۔

ہنچوش کہ ماہر زتر انبشتگ کنگ در ستیں زبان زانت اے جبر ء من انت کہ بلوچی زبان گور بچانی ایرانی زبانان گوں نژیکیں سیادی داریت۔ جہل ء ماگور بچانی ایران ء مستریں زبان گیکلی (کہ آئی ء مازدرانی ء طبری ہم گوش انت) ء گرمانجی گردی ء لہتیں درور پیش کنیں کہ آپارسی ء بدل ء چہ بلوچی ء نژیک تر انت۔

تفہنا زء ما ز ندران ء دنگ ء زبان و گالوار باز آنت بلے ہنچو جاہ کیت بلوچی گردی ء گیکلی ء
 نژیک تر بوتگ۔ گرمانچی گردی ء مستزیں گالوار انت کہ ایران ء گور بیجان ء کار مرز بیت۔ ادا من ء
 یک جبرے یاد کیت۔ نوزده صد ہفتاد ء دو ء سال ء مادوسے سنگت عراق ء گردستان ء شتیں۔ اودا ہر
 کس ء کہ ماراوت ماں وت ء جبر کنگ ء دیست مارا جُست اش گپت ”شٹا گرمانچی گپ کنگ ء ات“
 جہل ء گرمانچی، گردی ء دروراں بہ چارات۔ (23)

گردی	بلوچی	پارسی
برو (Bro)	بروان	آبرو
چم (Cham)	چم	چشم
دم، دو (Dam dav)	دپ، دف	دہن
دم (Dim)	دیم	چہرہ، رُوی
باسک (Baask)	باسک	بازو
زگ (Zeg)	زڈ، لاپ	شیم
آسر (asr)	آرس	آشک
کوش (Kaush)	کوش	کفش
شہ (Sha)	شک	شانہ
برا (Braa)	بزات	بزاور

برادرزادہ	برازات	برازا (Braazaa)
دراز	دراژ، دزاج	دریژ (Drezh)
مادرِ شو، مادرِ زن	وَسُو (گ)	خَسُو (Khassoo)
داماد	زامات	زاوا، زاما (Zaawaa, Zaamaa)
آہن	آسن	آسن (Aasin)
آہو	آسک	آسک (Aask)
دریا	زیر	زیرے (Zire)
باد	گوات	وا (Waa)
بلند	بُرز	بُرز (Barz)
شرارہ	پتریشک	پرشک (Parishk)
شوہر	مرد	مرد (Mird)

نوں ماگیلکی یا مازندرانیء لہتیں درور پیش کنیں (24)۔

پارسی	بلوچی	گیلکی
پیمانہ	کچ	کچ
عصا	کٹ	کٹ

آز	چہ، آج	جہ
گُربہ	پڻی	پچا (تالشی، پیستو)
داماد	زامات	زاما
دانہ، بذر	توم	تیم
تودہ، انبار	کوت	کوت
زمین سیراب شدہ	کیٹھ، کیٹگ	کیٹھ
سینہ	گور	ور
ظرفہ ای (برای شیر)	لوہی (مزنیں درپ)	لوی (درپے کہ شیری مان کن انت)
پسر	زاگ، زہگ	زک، زے

ہنچو جاہ کیت گردی زبان ء چہ رند گیلکی چہ بلوچی ء باز نژیک تر انت، نہ تہنا لبزانی ہمرنگی
 ء سبب ء بلکیں بُن رہندے دگہ گونا پانی تہا ہم چو کہ ”واہندی نشان“ انت۔ گیلکی زبان ء
 واہندی نشان (اضافت یا Genitive) پارسی ء بدل ء بلوچی ء وژا کار مرز بیت۔

چو کہ :- مازندران ء دریا، احمد ء کتاب، بہار ء موسم۔

پارسی زبان ء ایشانی رد ء بند چوش بیت۔ دریای مازندران، کتاب احمد، موسم بہار۔ بزاں
 بلوچی ء گیلکی ”واہند گال“ (مضاف الیہ) پیسر کیت ء ”ملکتی گال“ (مضاف) رند ء، بلے پارسی
 ء ”ملکتی گال“ پیسر ء ”واہند گال“ رند ء کیت۔ چو کہ کتاب احمد، مازندران دریا، موسم بہار۔

گیلیکی زبان ۽ ستا (یا ساڑا) ۽ ساڑا تگیں (صفت ۽ موصوف) ۽ رد ۽ بند ہم بلوچی ۽ داب ۽ انت۔ چو کہ شیر کنیں میوہ یا نیگ (شیریں میوہ)، سہریں پل (سرخ پل)، گر انیں بار (گران بار) ایشانی پارسی رد ۽ بند چوش بیت:- میوہ شیریں، گل سرخ، بار گران۔

بلوچی ۽ تفقازی ۽ گوریچانی ایرانی زبان بیگ ۽ دگہ ثبوتے ایش انت کہ گیلیکی ۽ ”بُن کار گال“ یا ”بُن کار“ (مصدر) گون ”ا+گ (ag)“ ۽ Syllable (گالینکا) توام بنت چو کہ:- بلوچی ۽ بندگ، رَوگ ۽ وَرگ بلوچی ۽ ہما دمگاں کہ چہ ایران ۽ نژیک انت اوداں ”بُن کار“ (مصدر) پارسی ۽ ”ا+ن“ ۽ وڑا گون ”ا+ن“ ۽ وڑا گون ”ا+ن“ ۽ گالینکا توام بنت چو کہ:- نشتن، رپتن، وارتن۔ ڈاکٹر نائل خان لری پارسی ۽ تہاے گالینکا ”تن“ زانت ۽ نبشتگ کنت (25)۔

”بُن کار“ ۽ اے گڈی گالینک (ا+گ) ابید چہ گوریچانی ایرانی لہتیں ”نورستانی“ (افغانستان ۽ گوریچانی خیبر پختون خان ۽ سیم سری زبانان دگہ تچ ہند یورپی زبانے ۽ کار مرزنہ بنت۔ ”بُن کار“ (مصدر) ۽ اے گڈی گالینک ۽ بابت ۽ جوزف الفن بائن چوش نبشتگ کنت؛

The infinitive ending (in Balochi) is ag (form) Middle Iranian ak, as in some Eastern Iranian Languages, including paraci and ormuri (25).

رجانک: ”(بلوچی زبان ۽) ”بُن کار“ (مصدر) ۽ پُشتیک ”اگ“ انت کہ نیامی ایرانی ۽ آ ”اگ“ کار مرز بوتگ چو کہ پراچی ۽ اُر مڑی ۽ ایدگہ رودراتکی ایرانی زبانانی تہا۔“ (25)

ڈاکٹر پرویز نائل خان لری ۽ وقتی کتاب ۽ تہاے بُن گپ ۽ سرا تفصیل ۽ گون نبشتگ کتگ۔ آگوشیت کہ گوریچانی ایرانی لہتیں ہنچیں زبان ہست انت کہ آ ”بُن کار“ ۽ گڈ سرا

پارسیء ”آگ“ ۽ گالینکا کارمرزن انت۔ آاے ردا سغدی ۽ درور ۽ پیش کنت ”تن“ ۽ بول ۽
 (26)۔“

...

ناطقہ سر بگر بیاں کہ اسے کیا کہیے!

ڈاکٹر خانلری ۽ پیہیں گراں ۽ سنگینیں نبشہ کارے اے ”بُن کاری“ نشان ۽ پہ زور گوں
 پارسی زبان ۽ لپیٹنگ لوٹیت۔ اگاں ناں ہر کس زانت کہ بُن کاری ”آگ“ یا ”آگ“ آگوں
 خوراک ۽ پوشاک ۽ ”آگ“ آہچ پیہیں سیادی ۽ نیست۔ (اگاں ڈاکٹر خانلری ۽ وڑیں گراں ۽
 سنگینیں نبشہ کارے چوش کُت کنت گڑا اے دگہ کم سنگینیں نبشہ کارانی چے حال بیت؟ افسوزی
 جبرایش انت کہ اے نبشہ کار ہر چیز ۽ ہر بُن گپ ۽ پارسی ۽ محینکس عینک ۽ گوں چار انت۔

بلوچی زبان ۽ کوہنی

یک زبانی ۽ کوہنی ۽ زانگ ۽ پہ زبان زانت اول ۽ ہما زبان یا زبانی نمونہاں در گچ انت کہ
 آہانی سبب ۽ ہما خاصیں زبان در کپتنگ۔ آہما زبان یا زبانی کوہنی ترین نمونہاں دیما ایر کن انت ۽
 ہماہانی روشنی ۽ وتی گپتنگیں زبان ۽ تپاس کاری ۽ تھا آچہ درستاں پیسر زبان ۽ تواراں، پدالبز ۽ لبز
 انباراں ۽ چرایاں پد آئی ۽ گال گزنج (فقرہاں) ۽ گال ردانی زبان زانتی ۽ راہد ارانی (اصولانی) پدا
 جتا جتا دیم پہ دیگی (تقابلی) تپاس کاری کن انت۔ اگاں یک زبانی سک کوہنی مہ بیت ۽ آئی ۽ ماتیں
 زبان ۽ نمونہ ہم باز بہ بنت گڑا اے وڑیں زبان ۽ تپاس کاری آسان بیت بلے اگاں یک زبانی ہزار
 یادوسے ہزار سال کوہنی بہ بیت آئی ۽ ماتیں زبان ۽ (آئی ۽) اے دگہ ہم سیادیں زبانی ۽ آہانی
 نمونہاں در گچگ سکیں گز انیں کارے بیت۔ باز براں اے وڑیں زبانی نمونہ بیہہ دست نہ گپ

آنت۔ چو کہ کوہنیں ”ایرانی (Iranic)“ زبان آنت یا ”میدی“ ء ”ایلامی“ زبان آنت ء یا گڑا
دنیاء دگہ بے حسابیں ہنچیں زبان آنت کہ آہانی نمونہ بیہہ نیست آنت۔

بلوچی ء جندے (نہشتہ ۷) کوہنیں نمونہ ہیچ نیست آنت، بلے کوہنیں ایرانی ء زہ زاتیں
زبانانی کمو باز نمونہ پشت کپتنگ آنت۔ زبان زانتاں ہے نمونہانی روشنی ء بلوچی ء کوہنی ء بابت ء
پٹ ء پول کنگ۔ نوزد ہی قرن ء گڈ سرا بہ گر داں بیستھی قرن ء گڈی سالوں یورپی کو اس ء
پولکاراں اے بابت ء باز نہشتنگ کنگ۔

ہنچوش کہ دود ء راج آنت ہر چیزے ء باروا نہشتنگ کنوک اول اول ء اٹکل ء قیاس ء
گوں کارگر آنت بلے ہنچو کہ پٹ ء پول دیاروان کنت ء سانسنی بیان بیت آہانی نتیجہ گیری ہم کم
کم ء سانسنی بیت۔ بلوچی ء بابت ء ہم ہے وڑاپیسرا ”آریائی“ ء ”سامی“ ء جیرہ آت۔ چرائی ء پد
لہتیں زانکاراں ہے گوشت کہ بلوچی چہ ”میدی (Median)“ زبان ء بلکنہ چہ ”میدی“ ء زہ
زاتیں زبانی ء در کپتنگ کہ مروچاں پہکا گارے بے گواہ بوتگ۔ ہنچو کہ بلوچی ء بئن ء بیہہ ء بابت ء
پٹ ء پول ء دیاروان کت زانکارانی فکر ہم بدل بیان بوت۔ ”میدی“ ء باز کم نمونہ دست کپتنگ
آنت، آہم ایران ء ناں بلکیں یونانی تاریخ زانتانی کتابانی یا گڑا ہنچا ششی بادشاہ داریوش ء کتبہانی تھا۔
میدی ء اے نمونہ لہتیں حسابی لبز آنت ء بس۔ زبان زانتانی گڈ سری پٹ ء پول مارا پیش دار آنت
کہ بلوچی یک ”نیامی ایرانی“ زبانی چہ پار تیا ئی (اشکلناتی) زبان ء چہ در کپتنگ یا گوں آئی ء نژیک
تریں سیادی داریت۔ الفن باہن ء (Joseph Elfebein) وتی رند نگیں نہشتانکانی تھا بلوچی ء
تچکیں سیادی گوں پار تیا ئی زبان ء نشان داتگ۔

“Balochi is in all "essentials" a north western language, closely related to the Middle Iranian Parthian language and modern Kurdish ... (27)”

رجانک: ”بلوچی وقتی تمائیں بکنی (صفتانی) سبب ۽ گوریچانی روبرکتی زبانے ۽ گوں نیامی ایرانی زبان پارتیائی ۽ ۽ گوں نوکیں گردی زبان ۽ (سکلیں) تزیکیں سیادی داریت (27)۔“

پارتیائی ۽ پہلوی زبان

پارتیائی ”پرتوا (Parthwa)“ ۽ ۽ گوں ۽ زبان بونگ۔ اے ۽ گوں مازندران ۽ دریا (بحر خزرے یا Caspian Sea) ۽ رودراتک ۽ بونگ۔ چہ مروچیگا اٹکل سنے ہزار پنج صد سال پیسر (پارتیائی) اشکنانی یا اشکانی (Arsacid) ٹمن ۽ ٹک ہنچپوش زور مند بوت آنت کہ آہاں یک نیمگے گوریچانی ۽ رودراتکی ایران ۽ سکندر ۽ جہمگیریں یونانی بادشاہ ۽ دومی نیمگاہمانشی بادشاہی ۽ خلاف ۽ چست بوت آنت ۽ آہاں اش پزوش دات ۽ تمائیں ایران ۽ کم کم ۽ کش ۽ گورے ملکانی تہاوتی مزن بادشاہی (سلطنت) اش قائم کت۔ پارتیائی بادشاہاں اول یونانی زبان ۽ بلے رند اوتی جندے پارتیائی زبان ۽ وقتی سرکاری زبان جوڑ کت۔ اے زبان کم کم ۽ تمائیں ایران ۽ کش ۽ گورے ہماٹکاں کہ آہانی مزن بادشاہی ۽ بہر آنت، شنگ ۽ تالان بوت۔

پارتیائی پُرس پنج صد سال ایران ۽ سرا بادشاہی کت بلے آہانی اے مزن بادشاہی (سلطنت) 226 عیسوی ۽ پہک ۽ زوال ۽ بیگواہ بوت۔ پارتیائی مزن بادشاہی ۽ زوالی ۽ رند پارتیائی زبان ہم کم کم ۽ گار بیان بوت۔ پارتیائی زبان ۽ وقتی وہد ۽ ایران ۽ کش ۽ گورے زبانانی سرا مزنیں تاثیرے اشتگ، خاص طور ۽ آرمینی (Armenian) زبان ۽ سرا (ہنچپوش کہ من پیسر انبشتگ)

زبان زانت پارٹائی ءیک گوربچانی روبرکتی ایرانی زبانے زان ات۔ بلوچی کہ چہ پارٹائی ءسک
نزیک انت۔ ایش ہم یک گوربچانی روبرکتی زبانے زانگ بیت۔

نوں ماکایاں پہلوی ءنیمگ ء۔ پہلوی زبان ہم پارٹائی ءوڑا یک ”نیامی ایرانی“ زبان ءے،
بلے ایش یک روبرکتی ءزرباری ایرانی زبانے زانگ بیت۔ ہنچوش کہ ماپیسرا نمبشتگ پارٹائی چہ
پہلوی ء بازکوہن ترانت۔ گلوریا لوٹھ نمبشتگ کنت۔ (28)

"Pahlavi is a standard spoken and written form descended from
a dialect of Parthian. (28)"

رجانگ: پہلوی یک معیاری گپ ءترانی ءنمبشتہی گوناپے کہ چہ پارٹائی زبان ء
یک گالوارے ءدرکتگ۔

(گوناپ ءچہ آئی ء مطلب زبان انت) پارٹائی بادشاہی ءزوالی ءرند ساسانی بادشاہ پہلوی ء
وتی سرکاری زبان جوڑکن انت۔ ہے سبب ءآکم کم ءچہ پارٹائی زبان ءدور ءپہکا جتا بیان بوتگ
انت۔ اے توکاں آئی ءتہا ”بندری گردی“، آلانی، سُغدی، ساکا (scythian) باختری ء
خوارزی ءبنی گوناپ (عنصر یا Elements) ہوار بوتگ انت۔ ہنچوش جاہ کیت ”بندری
گردی“ ءوڑا ”بندری بلوچی ء“ ہم آئی ءسراوتی اثرانگ۔ 224 عیسوی ء”اولی“ اردشیر گڈی
پارٹائی بادشاہ ءپروش دنت ءہنچوش کہ ماپیسرا نمبشتگ، ساسانی مزن بادشاہی (سلطنت) ءبُن پدا
ایرکنت۔ چیزو کے مڈت ءرند ساسانی بادشاہ پہلوی ءوتی دربارے زبان جوڑکن انت۔ زبان
زانتاں اے دورے پہلوی ء”ساسانی پہلوی“ ءچرے دور پیسریگیں پہلوی ء”کوہنیں پہلوی“
ء نام دانگ۔

گانیکر (Wilhem Geiger) بلوچی ءپہلوی ءسیادی ءبارواچوش نمبشتگ کنت؛

"of all the (Old Iranian) dialects Balochi is raised to a pre-eminence of its own by virtue of the marked antiquity of its phonetics ... (it) stands on a level with older pahlavi.. (and) represents in the all important matter of consonantal system, a stage of language left behind by Persian some fifteen hundred years ago." (29)

رجانک: ”اے دگہ تم میں (کوہنیں ایرانی) گالوارانی بدل ۽ بلوچی ۽ وقتی یک (خاصیں رُتبہ ۽) جاگے ہست، پرے سبب ۽ کہ ایشی ۽ توار زانتی نشان شَر پدَر انت۔ اے حساب ۽ بلوچی ”کوہنیں پہلوی“ ۽ ہم سروک انت۔ (29)“

کوہنی (ہر کسی دیما) سہرا ۽ پدَر انت۔ اے زبان وقتی تواریک ۽ (کوہنی ۽) سبب ۽ (چہ پارسی ۽ کوہن ترانت) پارسی ۽ وقتی اے کوہنیں گوناپ پانزدہ صد سال پیسر گار ۽ زیان گنگ انت۔ گانگیر ۽ اے جبر صد سال پیسر گنگ۔ اے حساب ۽ ماگوشنت کنیں کہ پارسی ۽ وقتی کوہنی ۽ اے گوناپ شانزدہ سال پیسر گار ۽ زیان گنگ انت۔ بازیں زبان زانت پہلوی ۽ ”نیامی ایرانی“ ۽ بدل ۽ ”نیامی پارسی“ نبشتنگ کن انت۔ منی نزا اے یک پہکار دیں نام ۽۔ پارسی کہ چہ پہلوی ۽ یا چندی قرن کستر انت آچتور وقتی جندے ترو یا بنگ ۽ ہم سروک بوت کنت۔ پہلوی زبان انگل 224 عیسوی ۽ بہ گرداں کہ 641 عیسوی ۽ ساسانی بادشاہانی زبان بوتگ۔ پارسی زبان ہسے زمانگ ۽ (بزاں پہلوی ۽ زوالی ۽ وہد ۽) ودی بوتگ۔ پروڈس شیر و گو شیت کہ پارسی ۽ کوہن تریں نمونہ 752 عیسوی ۽ نبشتنگ کنگ بوتگ۔ اے کسانگیس نمونہ عبرانی رہند (Judeo-persian) ۽ تہا انت (30)۔ چرے درور ۽ مازانت کنیں کہ پارسی چہ پہلوی ۽ چندی قرن رندگیس زبانے، پیشکا پہلوی نیامی پارسی ناں یک ”نیامی ایرانی“ زبان ۽۔ بُند راتارنجی راستی ہم ہمیش انت۔ اے راستی

’چہ ہم کس ناں گت نہ کنت کہ پارسی یا ’نوکیں پارسی‘ بُند را پارسی ءیک کسانیں کلگے ء بزاں‘
استزے ء زبان‘ بوتگ۔ بلے یک مُدّتے ء پد اے زبان ایرانی بادشاهانی سرپرستی ء سبب ء ایران ء
بازیں دمگاں شنگ ء تالان بوتگ۔ رونلڈ ایمرک (Ronald Emmerick) پارسی ء بابت ء
چوش نبدشتگ کنت؛

"Persian does not represent a straight forward
continuation of "Middle Persian." (31)

رجا تک : ’پارسی زبان‘ نیامی ’پارسی‘ ء تچکیں (پُشت ء پدی وارث ء) جہگیں نہ انت۔

’نیامی ایرانی‘ ء ’نیامی پارسی‘ ء گال وانوکاں پہکا سر بر گت کن انت۔ اے سر ابرسی
(Confusion) ء سبب ’بند را‘ کو نہیں پارسی ’نیامی پارسی‘ ء بلد گال انت کہ یکیں ردا
کار مرز بنت۔ لس وانوک کہ ایشاں رد پہ رد گند انت ء وان انت، آہے خیال کن انت کہ اے
زبان یک ء دگرے چک ء نماسگ انت بزاں ’نیامی پارسی‘ چہ ’کو نہیں پارسی‘ ء در کپتگ ء
پارسی یا ’نوکیں پارسی‘ چہ ’نیامی پارسی‘ ء۔۔۔۔۔ بلے ما وانوکاں میار بار گت نہ کنیں پرچے کہ
گیشتریں پارسی (ایرانی) نبدشتہ کار ہم ہے وٹیں گپ جن انت۔ ایشی ء تہا چھٹے نیست کہ اے
سیدئیں زبان گوں یک ء دگر ء سیادی کن انت بلے ایش یک ء دگرے حقیگیں چک ء نماسگ نہ
انت۔ کس نہ زانت کہ ’کو نہیں پارسی‘ ء وتی بُندری نام چے بوتگ۔ زبان زانتاں پہ وتی آسانی ء
خاطر اے زبان ء ’کو نہیں پارسی‘ ء نام داتگ۔ کو نہیں پارسی 550 سال پیش چہ پیگمبر عیسیٰ ء بہ
گرداں 330 سال پیش چہ آواجہ ء ایران ء بازیں مردمانی یا بادشاهانی زبان بوتگ۔ ہنچوش جاہ کیت
پارسی زبان پہلوی ء بدل ء چہ یک دگہ ’نیامی ایرانی‘ زبانے ء در کپتگ کہ چہ آپہلوی ء نژیک
بوتگ۔

جوزف الفنبائن (Joseph Elfenbein) بلوچی ۽ گوں پارتیائی ۽ پہلوی زبانوں سیادی
۽ درور پیش گنگ انت۔ چرہاں لہتیس ماجہل ۽ نمبشتگ کنیں: (32)

توار ینگی گوناپ۔ بلوچی ۽ گوں پارتیائی نژیکی؛

”س“ ۽ ”ز“ ۽ توار۔ بلوچی ”آسن“، ”کسان“، ”زامات“، ”تزان“ (آگ)، ”زر“ پارتیائی
ہم ہے تواراں کارمرزکنت چو کہ ”سن“ ۽ ”کس“، ”ز، م، د“، ”زان“ ۽ ”زرے“۔

بلوچی ۽ ”کو نہیں ایرانی“ نیام درگی نا آجو ”(Intervocalic consonants) د“ ۽
”گ“ ۽ توار ہماوڑا رسینتگ انت۔ چو کہ ”اودا“، ”پاد“، ”گوش“۔ پارتیائی ”ود“ ۽ ”پد“،
”گلش“۔ (ہے وڑا) بلوچی ۽ بنگلیجی توار ”ج“ ہم تینگہ رسینتگ چو کہ ”جن“ (آگ)۔ پارتیائی ۽
ہم ”جن“ انت۔ بلوچی ۽ کو نہیں ایرانی ”رد“ ہم ہماوڑا داشتگ ۽ رسینتگ چو کہ ”زد“ پارتیائی
۽ ہم الیش ”زد“ بوتگ۔

بلوچی ۽ گوں پہلوی ۽ نژیکی

کو نہیں ایرانی بنگلیجی ”ی“ بلوچی ۽ ”ج“ بوتگ چو کہ ”جدا یاجتا“۔

پارتیائی ”ید“ انت ۽ پہلوی ۽ پارسی ۽ ”جدا“ انت۔ کو نہیں ایرانی گرج (Cluster)
”تر“ بلوچی ۽ پہلوی ۽ ”س“ بوتگ چو کہ ”سے“ ۽ ”پسگ“۔ پہلوی ۽ ”ش“ ۽ پارسی ۽ ”پسر
“ ۽ پارتیائی ۽ ”پہر“ بوتگ۔

بلوچی ۽ کو نہیں ایرانی ”نیام ورگی اوشانک“ یا Stops (چو کہ) ”پ“، ”ت“، ”
ک“، ”چ“، ”ج“ ۽ توار ہماوڑا داشتگ ۽ رسینتگ انت چو کہ ”آپ“، ”بوتہ“، ”ہوک“، ”
بزات“، ”روچ“۔ لہتیس کو نہیں ”ایرانی“ توار (چو کہ) ”ف“، ”ث“، ”خ“، بلوچی ۽ تہا

”اوشٹائیکس“ توارینی (Stops) ء تہا بدل بوٹگ انت۔ چو کہ اوستائی گال ”کوفہ“، بلوچی ء تہا ”کوچگ“، اوستائی ”خر“ ء بلوچی ء ”کر“ ء ”حر“۔

چہ ایشاں امید بلوچی ء گال ”زہگ“ یا ”زاگ“، ”ور“ (بور)، ”نعن“ (نگن)، ”سکن“ چہ پارتیائی ء ”زانہ“، ”وخر“، ”نعون“، ”سغون“ آدر کپتنگ انت۔ مادا، لہتیس گچینی درور نبشتنگ گنگ انت۔ اگاں کسے ایشی ء بابت ء پٹ ء پولی کار ء بہ کنت مالمیس کہ آئی ء نہ تہنا لبز ء گالانی بلکنہ ایدگہ بن رہندی گوناپانی ہم بازیں درور دست کپ انت۔

رچر ڈفرائی ء سر فکر (Hypothesis)

تاریخ زانمائی گوشتگ انت کہ چو ہندوستان ء وڑا ایران ء سر ڈگار ء بندری جہہ منند دراوڑ بوٹگ انت ء آہانی زبان ہم دراوڑی بوٹگ۔ ہند یورپی تمن ء نگاں چو کہ بلوچ، گرد، پارسی ء پشتون ء پارسی ء چندی قرن رند تراوتی بندری، سنکینیلہ گنگ ء زرباری دمگاں اتلگ ء وتی نوکیں ڈیہہ ء ڈگار ء جہہ منند بوٹگ انت ء اے ملک ء وتی نام اش پر بستگ۔

وتی اے سر فکر (Hypothesis) ء ثبوت ء فرائی ء زبان زانمائی درور ء مثال دانگ انت۔ فرائی گوشتگ کہ بلوچانی چندے وڑا بلوچی زبان ہم یک گور بچانی روبرکتی زبان ء۔ اے ردا آئی ء گیلان ء زربار ء دشت کویر ء زبان ء گالوارانی درور پیش گنگ انت کہ آچتور پارسی ء بدل ء بلوچی ء گوں نژیک تر انت۔

فرائی نبشتنگ کنت کہ ایران ء گور بچان ء چہ اگاں تو بلوچستان ء بیائے گڑاچہ درستان آسان تریں راہ دشت نیگ۔ آئی ء گوشتگ انت کہ بلوچ چہ راہ ء اتلگ انت پرچے کہ ادے زبان ء بازیں گالواراں گوں بلوچی ء نژیکی درابیت ء اے پیش داریت کہ یک و ہدے اے یک ء دگرے

ہمساهگ بوتگ انت۔ کویرے دشت ۽ بلوچاں وتی لہتہتیس نشانی ہم پشت گیتنگ۔ اود ایک جاگہ ۽ نام ” بلوچ آب “ انت۔ دشت کویرے گوریچان ۽ لہتہتیس زبانانی نام اش انت۔

گیلیکی، تاتی یا تالیسی، انارکی، فروی، خوری، فرائی نبشتنگ کنت۔

"One may tentatively say that the Balochis on route to Kerman and Mekran settled for a time or passed slowly through the NW central desert region." (34)

رجانک: ”بلوچانی بابت ۽ مردم گوشت کنت کہ آہاں کرمان ۽ (پدا) کرمان ۽ سفر ۽ وہد ۽ گوریچانی، روبرکتی ۽ نیامی دشت ۽ دنگ ۽ یا ویک مدتے داشتنگ یا گڑاسک“ میزان میزان روان (۽ ہر جاہ داران اش) گنگ۔

گوریچانی ۽ روبرکتی زبانے بیگی ۽ سبب ۽ بلوچی ایران ۽ ایدگہ گوریچانی ۽ روبرکتی زبانان گوں سگین نژیکیں سیادی داریت۔ چو کہ گردی، گلیکی، تاتی یا تالیسی، خوری، فروی ۽ انارکی۔ پارسی زبان ۽ دودانگی (دود ۽ ریدگی) سردستی ۽ سبب ۽ اے گڑی سینیس گالواراں آزات ردوم کنت نہ گنگ۔ ظاہر ۽ اے پارسی ۽ گالوار درابنت۔ فرائی گوشتیت کہ اگاں توچہ مازندران ۽ گیلان ۽ کویرے دشت ۽ نیمگ ۽ بیائے اودے بازین زبان ۽ گالوارانی تہاترا بے حسابیں گال رس انت کہ آنوکیں پارسی ۽ بدل ۽ بلوچی ۽ گوں زیات ہوار بنت۔ اے جبر پد ر کنت کہ یک زمانگے اے زبان ۽ گالوار بلوچی ۽ ہمساهگ بوتگ انت۔

فرائی مارا نشان دنت کہ گوریچانی ۽ روبرکتی توار چون زرباری ۽ روبرکتی توارانی تہا بدل بنت (35)۔ آئی ۽ بازین درور ۽ مثال داتنگ انت۔ ادا یک جبرے ماوانوگاں گوش گزار کنیں کہ

چریشاں لہتیں درورء مثال ماے نشتانک ء تہا پیسراہم دانگ انت، بلے ادا آہانی پیش ء پد) سیاق ء سباق یا (Context جتان انت۔

(1) گوریچانی ء روبرکتی توار ”ز“ ماں زرباری ء روبرکتی ”د“ ء توار ء بدل بیت چوکہ ”زاماس“ ء نوکیں پارسی ”داماد“ بلوچی ”زانتن“ (زانگ) ء نوکیں پارسی کہ زرباری روبرکتی زبان ءے ”دانستن“، بلوچی ”زر“ ء نوکیں پارسی ”دریا“۔

(2) گوریچانی ء روبرکتی ”نیام درگی“ نا آجوائیں توار ”(Intervocalic cosorants) س“ ء توار چوکہ ”آسن“ ء ”آسک“ نوکیں پارسی ء ”آهن“ ء ”آهو“ بنت۔

(3) گوریچانی ء روبرکتی ”زد“ ء ”زر“ ء ہواریں توار چوکہ ”زرد“ ء ”برز“، زرباری ء روبرکتی (نوکیں پارسی) ”ل“ ء توار چوکہ ”دل“ ء ”بلند۔

(4) گوریچانی ء روبرکتی ”شت“ ء ہواریں توار چوکہ ”اوشنگ“ نوکیں پارسی ”ایستادن“۔

(5) گوریچانی ء روبرکتی ”ژ“ ء توار چوکہ بلوچی ”جن“، ”جنگ“، ”یا“ ”جتن“ ء ”دراژ“ یا ”دراج“ ء گالانی تہا نوکیں پارسی ء ”ز“ ء توار چوکہ ”زن“، ”زدن“، ”دراز“۔

فرائی دیمتر اہا تواراں نشان دنت کہ آکو نہیں ایرانی زبان ء تہا کارمرز بونگ انت چوکہ

”یا“ ق“ ء توار (کہ بلوچی ء گیابانی درور رودراتکی گالواراں مروچی ہم کارمرز بیت)۔

نوکیں پارسی ء اے ”ب“ ء توار ء بدل بیت۔ اے توار بلوچی ء ایدگہ گالوارانی تہا ”گ

” آگوں بدل بیت چوکہ ”وا“ یا ”وات“ بلوچی ء ”گوات“ کارمرز بیت بلے نوکیں پارسی ء اے ”باد“ انت۔

فرائی گوشتیت کہ کویرے دشت ۽ خوری گالوار چرے دگہ دزستیں زبان ۽ گالواراں چہ
 بلوچی ۽ نزیک ترانت۔ جہل ۽ ما فرائی ۽ لہتیں درورگول ایدگہ زبان ۽ گالواراں دیم پہ دیم کنیں
 (36)۔

بلوچی	خوری	انارکی
گیاوان (گیابان)	گیاوو	-
گوات	غا، گا	وا
گوازی	گازی	-
آئی ۽ (گوپت)	بگفتی	-
گیست (بیست)	گیس	ویا
گیشتر	گیشتر	ویستر

ہنچوش جاہ کیت کہ جوزف الفن بائن (Elfenbein) ہم رچرڈ فرائی ۽ فکر ۽ چہ اثر مند
 بوتگ۔ چو کہ

”دراچیں سفر ۽“ سر فکر (Hypothesis)۔ آئی ۽ فرائی ۽ نام نہ گپتگ بلے گول فرائی ۽ تپاک
 کنت۔ آنہشتگ کنت؛۔

..... "the Baloch tradition of a migration to their present habitat
 from the west in the 7th-8th centuries a.d. has an echo of history

in it, strengthened by the linguistic connections of Balochi and one is led to the assignment of the original home of the Baloch to somewhere just east or southeast of the central Caspian, the meeting point of Middle Persian and Parthian". (37)

رجانک:

”بلوچانی اے سنت ۽ یک تاریخی بڻ پدے هست کہ آہاں ہپتیمی یا ہشتیمی قرن عیسوی ۽ چہ وتی (کوئٹہ ڈیہہ ۽ ڈگار ۽) لڈ ۽ بارگت ۽ وتی نوکیں سر ڈگار ۽ آتلگ ۽ آباد بوتگ انت (اے جر) نشان دنت کہ بلوچانی بڻدری، ہنکمین مازندران ۽ دریاء بڻجہای دگ ۽ رودراتک ۽ یازر باری رودراتک ۽ بوتگ کہ (بڻدرا) نیامی پارسی (پہلوی) ۽ پارتیائی زبانانی ڈیک دیک ۽ منزل بوتگ۔“

سر شون:

- 1- ڈیوڈ کر سٹل
- 2- ڈیوڈ کر سٹل
- 3- پروڈس شیئر وو (Prods O. Skjaervo)
- 4- رائلڈ ایمرک (Ronald Emmerick)
- 5- لانگ ورتھ ڈیمز (L. Dames)
6. گیورگ مورگن سٹیئر (Georg Morgan Stierne)
- 7- گیورگ مورگن سٹیئر (Georg Morgan Stierne)
- 8- رچرڈ فرایا (Richard Frye)
9. ڈاکٹر نصیر دشتی
- 10- ڈاکٹر نصیر دشتی
- 11- لیچ (Leech)
- 12- مورگن سٹیئر (Georg Morgan steriene)
- 13- مورگن سٹیئر (Georg Morgan steriene)
- 14 جی، اے، گریئرسن (G.A Grierson)
- 15- پروڈس شیئر وو (P. Skjaearvo)
- 16- رابرٹ بیکس (Robert Beekes)
- 17- رابرٹ بیکس (Robert Beekes)

18. جورج گلبرٹسن (G. Gilbertson)

19. بیلے گیریرسن (G.A Grierson)

20. ڈینس برے (Danys Bray)

21. جوزف الفن بائن

22. رچرڈ فرارئی (Richard Frye)

23. رچرڈ فرارئی (Richard Frye)

24. رچرڈ فرارئی (Richard Frye)

25. جوزف الفن بائن

26. پرویز ناتل خانلری

27. جوزف الفن بائن (Joseph Elfebein)

28. گلوریالوٹھا

29. گائیگر (Wilhem Geiger)

30. پروڈس شیروو

31. رونلڈ ایمرک (Ronald Emmerick)

32. جوزف الفن بائن (Joseph Elfenbein)

33. جوزف الفن بائن

34. فرائی

35. فرائی

36. فراني

37. فراني

